

Кучма О.Л., д.ю.н., професорка,
професорка кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м.Київ, Україна

ПРАВО ДИТИНИ, НАРОДЖЕНОЇ ЗА ДОПОМОГОЮ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, НА ПЕНСІЮ У РАЗІ ВТРАТИ ГОДУВАЛЬНИКА

Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV) чітко визначений суб'єктний склад осіб, які мають право на пенсію у разі втрати годувальника, зокрема така категорія як діти: діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали особами з інвалідністю до досягнення 18 років [1].

Можна припустити, що законодавець встановлюючи умови для визначення категорій осіб, які можуть вважатися утриманцями, що мають право на пенсійне забезпечення у разі втрати годувальника, зважав на такі фактори як те, що утриманці отримували чи могли отримати від померлого годувальника утримання. Законодавець врахував, що на час смерті годувальника утриманці вже були народжені або мали народитися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника, зважаючи на людську фізіологію.

Проте, на сьогодні розвиток науки у сфері медицини, зокрема, репродуктивних технологій зробив можливим, наприклад, жінці народити дитину від чоловіка, який помер декілька років тому.

Виникає питання, а які права має дитина, народжена, наприклад, через три роки після смерті чоловіка, який був її біологічним батьком, чи буде прирівняна

дитина, яка народжена за допомогою репродуктивних технологій у своїх правах до дітей, які народжені також за допомогою репродуктивних технологій, але за життя чоловіка, який був біологічним батьком чи дітей, які були зачаті без допомоги репродуктивних технологій, і які саме права: сімейні, спадкові, пенсійні?

В Україні це питання належним чином не врегульоване, хоча розвиток медицини, попит на такі послуги зростає і ситуації потребують юридичного врегулювання. Так, в одній сім'ї чоловік захворів на невиліковну хворобу та порадившись із дружиною вирішили звернутися до Центру реконструктивної та відновної медицини щодо застосування допоміжних репродуктивних технологій, у зв'язку з чим було здійснено кріоконсервацію біологічного матеріалу, необхідного для подальшого запліднення. Через два роки після смерті чоловіка, його дружина за допомогою репродуктивних технологій з використанням біологічного матеріалу покійного чоловіка завагітніла, та народила дочку. Вона звернулась до пенсійного фонду для отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Пенсійний фонд відмовив їй у призначенні пенсії у зв'язку із втратою годувальника, мотивуючи тим, що дитина народилась після спливу десяти місяців від дня смерті чоловіка, а тому не отримала право на пенсію у разі втрати годувальника. Суд першої інстанції підтримав позивачку, суд апеляційної інстанції підтримав пенсійний фонд, Верховний Суд скасував рішення суду апеляційної інстанції та залишив у силі рішення суду першої інстанції, аргументувавши свою позицію наступним: «...право пари зачати дитину і для цього вдаватись до репродуктивної медицини захищене статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, оскільки цей вибір є різновидом вияву приватного і сімейного життя (S.H. і Інші проти Австрії [ВП], § 82; Knecht проти Румунії, § 54)... право дитини, народженої в результаті штучного запліднення, що відбулось після спливу 10 місяців після смерті батьків (одного з батьків), які в розумінні статті 36 Закону № 1058-IV є годувальниками, на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника, як складової частини права на соціальний захист, яке гарантується, в тому числі, міжнародними зобов'язаннями України, не може ставитись в залежність із часом її народження,

оскільки таке народження може відбутись й після спливу 10 місяців після смерті годувальника... до спірних правовідносин підлягає застосуванню положення частини другої статті 36 Закону № 1058-IV з дотриманням статті 24 Конституції України та статті 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року без дискримінації за ознакою часу народження та способу запліднення, тобто без прив'язки до народження дитини до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника.» [2].

Враховуючи судову практику, яка суперечить нормі Закону № 1058-IV, є необхідність переглянути законодавство, і не тільки пенсійне та якісно визначити правовий статус дитини, зачатої за допомогою репродуктивних технологій після смерті одного з батьків. Судова практика не повинна суперечити законодавству, а законодавство суперечити справедливості у суспільстві.

Література:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон від 09 липня 2003 р. №1058-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення 29.01.2024)
- 2.. Постанова від 19 жовтня 2022 р. у справі № 420/5/22 / Верховний Суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106840444> (дата звернення 29.01.2024)